

O'G'IRLIK JINOYATINING OLDINI OLISH FAOLIYATINI TARTIBI

*O'zbekiston Respublikasi IIV, Toshkent shahar IIBB
Yunusobod tumani IIO FMB huzuridagi Tergov bo'limi
tahlil va nazorat bo'linmasi tergovchisi katta leytenant
Rajabboev Bahromjon Bobomurod o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'g'irlik jinoyatining maxsus profilaktikasini tashkil etishda ishtirok etuvchi subyektlarning faoliyat tartibi, ularning o'rni haqida qisqacha bayon etilgan.

Kalit so'zlar: og'irlik jinoyati, huquqbuzarliklar profilaktikasining maxsus profilaktikasi, tinchlik va xavfsizlikka qarshi jinoyatlar, giyohvandlik bilan bog'liq bo'lgan jinoyatlar, mulkiy turdagi jinoyatlar.

Jamiyatda tinchlik va osoyishtalikni saqlash, jamoat tartibi va xavfsizligini ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini har qanday tajovuzlardan himoya qilishdek yuksak maqsadlarga erishish uchun mustaqillik yillarida ichki ishlar organlari tizimini chuqur isloh qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

2014-yil 14-mayda O'zbekiston Respublikasining «Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida»gi qonunning qabul qilinishi bu borada olib borilayotgan islohotlarni yangi bosqichga olib chiqdi.

Mamlakatimiz sud-huquq, xususan, ichki ishlar organlari tizimida hamda fuqarolik jamiyati institutlarining jamiyatni boshqarishdagi faolligini oshirish borasida amalga oshirilgan islohotlar natijasida respublikada, uning eng olis va chekka qishloqlarida ham tarkibiy tuzilmalariga ega bo'lgan huquqbuzarliklarning oldini olishning yangi tizimi shakllandi hamda samarali faoliyat ko'rsatmoqda. Lekin shunga qaramasdan bugungi kunda ushbu tizimning imkoniyatlaridan samarali foydalanish xususida jumladan, ichki ishlar organlarining profilaktika xizmati faoliyatida hali o'z yechimini kutayotgan muammolar mavjud.

Keyingi yillarda ichki ishlar organlari faoliyatida to'planib qolgan jiddiy kamchilik va muammolar ushbu vazifalarni samarali bajarishda to'siq bo'lmoqda. Xususan:

birinchidan, respublika, o'rta va quyi bo'g'indagi bo'linmalar o'rtasida asosiy vazifa va funksiyalar aniq taqsimlanmagani har bir xodimning faoliyati ustuvor yo'nalishlarini va ishning pirovard natijasi uchun shaxsiy javobgarligini belgilashni qiyinlashtirmoqda, islohotlardan keyin ham bu muammolar qisman yechimini topmagan;

ikkinchidan, quyi bo'linmalar zimmasiga haddan ziyod xizmat vazifalari yuklatilyapti;

uchinchidan, profilaktika inspektori bilan o'zini o'zi boshqarish organlari yetarlicha hamkorlik olib borilmayapti;

to'rtinchidan, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari o'z vaqtida ko'rib chiqilmayapti, ularda ko'tarilayotgan masalalar har tomonlama chuqur tahlil qilinmayapti, murojaatlarga rasmiyatchilik uchungina javob berilayotgani fuqarolarning noroziligini keltirib chiqarmoqda, ularni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonalariga va boshqa tashkilotlarga shikoyat bilan murojaat yetishga majbur qilmoqda;

beshinchidan, o'sib kelayotgan avlodni buzg'unchi g'oyalardan himoya qilishga, yoshlar jinoiy faoliyatga, avvalambor, terrorism va diniy ekstremizmga jalb etilishining oldini olishga yetarlicha e'tibor qaratilmayapti, ichki ishlar organlarining tarbiyaviy o'rni sezilmayapti;

oltinchidan, ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini takomillashtirish lozim;

yettinchidan, eng yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tizimga joriy yetish, ichki ishlar organlarini zamonaviy vositalar va asbob-uskunalar bilan jihozlash darajasi qoniqarsizligicha qolmoqda.

Vazirlik tizimida yechimini kutayotgan boshqa muammolar ham yo'q emas. Prezidentimiz ta'kidlaganidek, ayrim hududlarda huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatlarni barvaqt aniqlash ishlari qoniqarli emas. Shu bilan birga, ko'p bor ta'kidlanganiga qaramasdan, joylarda profilaktika masalasiga yetarlicha e'tibor berilmayapti. Bu borada yana bir muhim masala huquqbuzarliklar va jinoyatchilikni oldini olish faqat ichki ishlar organlarining vazifasi degan eskicha qarashdan voz kechilmagani bilan bog'liqdir.

Huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish tartibi:

Huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir tasdiqlangan davlat dasturlari asosida O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligining (keyingi o'rinlarda vazirlik deb yuritiladi) idoraviy dasturini ishlab chiqish va amalga oshirilishini tashkillashtirish vazirlik tashkiliy-inspektorlik va axborot-tahlil bosh boshqarmasi tomonidan amalga oshiriladi hamda prokuratura organlari huzurida huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha muvofiqlashtiruvchi kengashlar bilan hamkorlik ta'minlanadi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir tasdiqlanadigan hududiy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirishni tashkillashtirish Qoraqalpog'iston Respublikasi ichki ishlar vazirligi, Toshkent shahar ichki ishlar bosh boshqarmasi va viloyatlar ichki ishlar boshqarmalari tashkiliy-inspektorlik boshqarmalari tomonidan amalga oshiriladi hamda prokuratura organlari huzurida huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha muvofiqlashtiruvchi kengashlar bilan bu boradagi hamkorlik ta'minlanadi.

Mavzu doirasida Toshkent shahrining Yunusobod tumani hududida 2024 yilning 11 oyi davomida sodir etilgan o'g'rilik jinoyatini tahlil qiladigan bo'lsak,

2024 yil 11 oyi davomida Yunusobod tumanida 253 tani tashkil qiladigan bo'lsa, uning 114 tasi JKning 169-moddasi 1-qismi, 44 tasi 169-moddasi 2-qismi, 73 tasi 169-moddasi 3-qismi, 169-moddasi 4-qismi bilan huquqiy baholangan jinoyatlardir. Yunusobod tumanida sodir etilgan ushbu o'g'irlik jinoyatlari tahlil qilinganda ulardan 30 tasi xonadonda o'g'irliqi, 4 tasi savdo xizmat ko'rsatish shahobchalarida, 22 tasi avtotransport vositalarida sodir etilganligi va ulardan 81 tasi telefon o'g'irliqi, 33 tasi velosiped o'g'irliqi jinoyatlari ekanligi aniqlangan.

O'g'irlikning maxsus profilaktikasini amalga oshirish tartibi:

Ichki ishlar organlari huquqbuzarliklarning maxsus profilaktikasini mavsumiy yoki kriminogen vaziyatdan kelib chiqib, respublika, mintaqa yoki tuman (shahar) miqyosida yoxud alohida kichik hududlar va obyektlarda amalga oshiradi.

Ichki ishlar organlari tomonidan ayrim turdagi huquqbuzarliklarning sodir etilish sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etish, ayrim toifadagi shaxslarni aniqlash va ularga profilaktik ta'sir ko'rsatishga qaratilgan maxsus profilaktik tadbirlar ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi mumkin.

Maxsus profilaktik tadbirlar O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirligi rahbariyati hamda Qoraqalpog'iston Respublikasi ichki ishlar vaziri, Toshkent shahar ichki ishlar bosh boshqarmasi va viloyatlar ichki ishlar boshqarmalari boshliqlari, tuman (shahar) ichki ishlar organlari boshliqlarining buyrug'i, farmoyishi hamda ko'rsatmasi asosida tashkil etiladi.

Ichki ishlar organlari maxsus tadbirlarni huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi organ va muassasalar hamda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlikda ishlab chiqishi va amalga oshirishi, shuningdek bu jarayonga huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi organ va muassasalar hamda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va nodavlat-notijorat tashkilotlar vakillarini taklif etishi mumkin.

Respublika miqyosida o'tkaziladigan maxsus profilaktik tadbirlar va o'g'irlik jinoyatining maxsus profilaktikasini tashkil etish ichki ishlar vazirining alohida buyrug'i, farmoyishi va ko'rsatmalari bilan amalga oshiriladi.

Jazoni ijro etish muassasalaridan ozod qilingan va ozodlikdan mahrum qilish bilan bog'liq bo'lmagan jazoga hukm qilingan shaxslar o'rtasida huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini hamda shart-sharoitlarini aniqlash, bartaraf etish borasidagi maxsus profilaktik tadbirlar va o'g'irlik jinoyatining maxsus profilaktikasi ichki ishlar vazirligi huquqbuzarliklar profilaktikasi bosh boshqarmasi va uning joylardagi tizimlari tomonidan amalga oshiriladi.

Ozodlikdan mahrum qilish tarzidagi jazoni o'tayotgan shaxslar o'rtasida huquqbuzarliklar sodir etilishi sabablarini hamda uning sodir etilishiga imkon bergan shart-sharoitlarni aniqlash, bartaraf etish, ularni ijtimoiy reabilitatsiya qilishga va ijtimoiy

moslashtirishga tayyorlash bo'yicha maxsus tadbirlar ichki ishlar organlarining jazoni ijro etish bosh boshqarmasi va jazoni ijro etish muassasalari tomonidan amalga oshiriladi.

Mahalliy davlat hokimiyati organlari huzurida tashkil etilgan maxsus komissiyalar bilan hamkorlikda jazoni ijro etish muassasalaridan ozod qilingan ilgari sudlangan shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish, shuningdek bu toifadagi shaxslarni ishga joylashtirish uchun ish o'rinlarini tashkil etayotgan tashkilotlarni rag'batlantirish yoki jazolash to'g'risida taqdimnoma va takliflar ichki ishlar organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmati tomonidan amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'g'irlik jinoyatlarini tergov kilish metodikasi va ushbu jinoyatni keltirib chikaruvchi sabab va sharoitlarini aniklash va urganish buyicha uslubiy ko'llanma. IIV Akademiyasi. T-2012
2. Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati. Darslik. IIV Akademiya. T- 2012
3. Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyati psixologiyasi. Darslik. IIV Akademiya.
4. I.S.Jahongirov. Kriminologiya. Darslik. Maxsus qism.
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi T-2023-y. 13-moddalari.
6. O'zbekiston Respublikasi JK Maxsus qism T-2023 y
7. O'zbekiston Respublikasi JPK Maxsus qism T 2023 y
8. O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi T-2017 y
9. O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrda "Jazoni ijro etish muassasalaridan bo'shatilgan shaxslarga nisbatan II Oning ma'muriy nazorati to'g'risida"gi qonuni.
10. O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrda "Surunkali alkogolizm, giyohvandlik va zaharvandlikka muhtalo bo'lgan bemorlarni majburiy davolash to'g'risida"gi qonuni.